

Ա. ՀԱՏԻՏՅԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՀՈՎՀԱՆ ՈՍԿԵՔԵՐԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏ ԱՆՏԻՈՔԱՅԻ* (354—407)

Ա. ՀՈՎՀԱՆ ՈՍԿԵՔԵՐԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ ՎԱՍՏԱԿԸ

Հույն եկեղեցու հայրապետների մեջ ոչ մեկը այնքան ծավալուն, բազմաժանր ու հարուստ մատենագրական վաստակ չի թողել, որքան Ա. Հովհան Ոսկեքերանը:

Ոսկեքերանի մատենագրական վաստակը եւս այստեղ ներկայացվում է հիմնականում ըստ Quasten-ի ուսումնասիրության¹:

Ոսկեքերանը միակն է Անտիոքի Աթոռի և դարձի ներկայացուցիչների մեջ, որի մատենագրական վաստակը մեզ հասել է համարյա ամբողջությամբ²:

Այս հանգամանքը բացատրվում է ամենից առաջ հեղինակի անձնավորության մեծ հմայքով և նրա գրվածքների գաղափարական-բարոյական գեղեցկությամբ, արտահայտչականության կատարելությամբ և սլատկերավորությամբ, լեզվի և ոճի Ատիկյան հատկանիշներով: Ոսկեքերանի ոճը «ներդաշնակ արտահայտությունն է Ատիկյան ոգու»³:

Եկեղեցու հայրապետներից ոչ մեկը իր կյանքով, գործունեությամբ և մատենագրական վաստակով չի արժանացել այնքան իրավ հիացմունքի, սիրո և ուշադրության, որքան Ոսկեքերանը:

Մեծ հայրապետի անվան ու վաստակի շուրջ ստեղծված համաքրիստոնեական հիացմունքի արտահայտությունների մեջ

իրենց բաժինն ունեն հաս, ըստ մասնագետների, նրա կյանքի ողբերգական իրադարձությունները, նրա նկարագրի արտակարգ անկեղծությունն ու մաքրությունը, նրա գործունեության մեջ հանդես եկող ուղղամտությունն ու արդարադատությունը, կարեկցանքն ու նվիրումը, որոնք մեծացրել ու հռչակել են նրա փառքն ու համբավը:

Այս բոլորով Ոսկեքերանը հանդիսանում է հույն եկեղեցու մեծավաստակ հայրերի մեջ ամենաշնորհալիներից մեկը և քրիստոնեական վաղեմիության ամենից հմայիչ անձնավորությունը: Նրա պերճախոսության բացառիկ տաղանդը նրան քերեց ՈՍԿԻՔԵՐԱՆ հայարտ տիտղոսը, որը գրավեց նրա իրական անվան տեղը եկեղեցու պատմության մեջ Զ դարից սկսած⁴:

Ոսկեքերանը գրել է բազում մեկնություններ, ճառեր, ներքողյաններ, համակներ, որոնք ընդհանրապես կրոնական քարոզների ձև ունեն: Այդ գրվածքները միաժամանակ հեղինակի սուրած ժամանակահատվածի, Անտիոքի և Վ. Պոլսի եկեղեցական, ընկերային, մշակութային և պետական կյանքի պատկերագրող պատմությունն են ներկայացնում և հանդիսանում են անգնահատելի գանձարան աստվածաբանների, պատմաբանների և հնաբանների համար:

Ոսկեքերանի մեծ համբավը որպես հոկտոբրի, որի հետ այդ թվում մասամբ միայն Օգոստինոսը կարող է համեմատվել ըստ մասնագետների, խոր ազդեցություն է թողել թե՛ իր ժամանակակիցների և թե՛ հետևորդների վրա:

* Գարունակված «Էջմիածին» ամսագրի 1977 թվականի № ԺԲ-ից:

¹ Johannes Quasten. Patrology, III, էջ 429—483:

² Նույնը, էջ 429:

³ Նույնը:

⁴ Նույնը:

Մեզ հասել են նաև Ոսկերեքի գործերի բազում թարգմանություններ Ե դարից սկսած: Դրանցից հնագույններն են նրա գործերի լատիներեն, ասորերեն և հայերեն թարգմանությունները, որոնք արժեքավոր են մանավանդ Ոսկերեքի մատենագրական ժառանգության գիտական-քննադատական բնագրեր կազմելու համար:

Ոսկերեքի գործերն ունեցել են հին և նոր բազում հրատարակություններ, և՛ ամբողջական, և՛ հատվածական:

Migne-ի հայրաքանական հրատարակությունների մեջ Ոսկերեքի մատենագրական վաստակն ամփոփվել է 47—64 սովոր հատորներում⁵:

Ս. Հովհան Ոսկերեքի մատենագրական վաստակն ըստ բովանդակության և թեմատիկայի բաժանվում է հետևյալ մասերի⁶:

1. Քարոզ-մեկնություններ:
2. Դավանաբանական և հակաճառական գրվածքներ:
3. Բարոյախոսական ճառեր:
4. Եկեղեցական մեծ տոների առթիվ խոսված քարոզներ:
5. Ներքողյաններ:
6. Հավիտ աստուծոյի քարոզներ:
7. Ծառեր (քահանայության, վանական կյանքի, դաստիարակության, կուսության, այրիության, տառապանքի մասին):
8. Նամակներ:

1. ՈՍԿԵՐԵՔԻ ՔԱՐՈԶ-ՄԵԿՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ոսկերեքի մատենագրական ողջ վաստակում ընդարձակ և կարևոր տեղ են գրավում նրա քարոզ-մեկնությունները, որոնցում նա հանդես է գալիս որպես **հոգիների ճշմարիտ բժիշկ**⁷: Նա հմտորեն ու համարձակ ախտորոշում է իր ժամանակի քարոջական հիվանդությունները, նշում դրանց բուժման հնարավորություններն ու միջոցները, միաժամանակ խստորեն դատապարտում հասարակության կյանքում գոյություն ունեցող սոցիալական և աշխարհային արարքները, եսամոլությունը, հեշտասիրությունը, սոցիալությունը, կաշառակերությունը և այլ մոլություններ, որտեղ էլ որ դրանք հանդես գան, թե՛ պալատում, թե՛ հանրության կյանքում:

Այդ քարոզ-մեկնությունների մեծ մասը բավականին ընդարձակ է և արտասանվել է հաճախ երկու ժամվա ընթացքում, բայց

այդ առթիվ տեղում արտահայտված համաժողովրդական համակրանքը, հաճախ եկեղեցիներում կրկնվող ծափահարություններն ու խանդավառությունները ցույց են տալիս, որ դրանցում տեղ գտած մեծ Հայրապետի, եկեղեցու ճշմարիտ և բազմաշնորհ Վարդապետի խոհերն ու զգացումները հասնում էին ունկնդիրների սրտին ու գիտակցությանը և նրանց պահում սկզբից մինչև վերջ լարված ու հափշտակված հոգեվիճակում, մտահափշտակության և հոգեկան վերացման մեջ. «Հոյակապ է Ոսկերեքի երևակայությունը. քրիստոնեական կենցաղավարության մասին նրա ունեցած խոր ու անկեղծ գաղափարները նրան արժանի են դարձնում մեր հարգանքին ու հիացումին, նույնիսկ այսօր»⁸:

ա. Մեկնողական քարոզներ:

Ոսկերեքի քարոզներն ու ճառերն ընդհանրապես մեկնողական նկարագիր ունեն գրված կամ խոսված Հին ու Նոր Կտակարաններից ընտրված բնաբանների վրա: Սույն քարոզներից և ճառերից շատերն արտասանվել են 386—397 թվականներին, հիմնականում Անտիոքում, երբ Ոսկերեքը քարոզիչ էր նշանակվել Ֆլավիանոս հայրապետի կողմից, պաշտոն, որը նա կատարում է մեծ նախանձախուզությամբ, հմտությամբ և հեղինակությամբ, իրեն ապահովելով միջեկեղեցական կյանքում Անտիոքից դուրս նաև լայն համբավ, անուն և հռչակ, որպես եկեղեցու **Ոսկի-Բերան**:

Մեկնողական բնույթի իր քարոզների և ճառերի մեջ Ոսկերեքը կանգ է առել միշտ Աստվածաշնչի բնագրերի պատմական-քերականական իմաստի և նշանակության վրա, ինչ որ ավանդությունը և ուղղությունն էր Անտիոքի աստվածաբանական դպրոցի, քան ս. Գրքի այլաբանական իդեալական իմաստի վրա, ինչ ձգտումն էր և ուղղությունը Ալեքսանդրիայի աստվածաբանական դպրոցի:

Ոսկերեքն Աստվածաշնչի բնագրի պատմական հասկացողությունը հմտորեն կապակցել է կյանքի գործնական, անմիջառանց ըմբռնումների հետ, ունկնդիրների ուստիարակության ու նրանց հոգևոր առաջնորդության համար:

Սույն կարգի քարոզների ու ճառերի մեջ Ոսկերեքի մտածման խորությունն ու արտահայտչականության տիրական հատկությունը բացառիկ են, եզակի, տպավորիչ ու ազդեցիկ, նույնիսկ այսօրվա բժախնդիր ընթերցողի համար: Երբ իր քարոզներում ու ճառերում Ոսկերեքը խոսում է Հին ու Նոր Կտակարանների մասին, նա հավասար

⁵ Նույնը, էջ 480:

⁶ Նույնը, էջ 488—478:

⁷ Նույնը, էջ 488:

⁸ Նույնը:

քապես «իր կազմածի մեջ է» և բացառիկ տաղանդն ունի իր ընտրած բնաբանները պատշաճեցնելու իր ժամանակի կյանքի պայմանների և ընկերային-հասարակական հրատապ հարցերի լուսաբանմանը:

Ոսկերեքանի մեկնողական քարոզները միաժամանակ համարվում են ծիսական-պաշտամունքային գործնական ձեռնարկներ, որոնք մատնացույց են անում, թե ինչպես պետք է կատարվեն եկեղեցական ընթացիկ տարում պաշտամունքներն ու սրբազան արարողությունները, և նշում այդ քարոզների ընթերցման կարգը բյուզանդական եկեղեցիում Մեծ պահոց և Զատիկի շրջանում:

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆՅԱՆ ՔԱՐՈԶ-ՄԵԿՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ա. Քարոզ՝ Ծննդոց գրքի վրա⁹:

Ոսկերեքանի քարոզաձև մեկնությունների հնագույնն է համարվում Ծննդոց գրքի մասին խոսած նրա քարոզների երկու շարքը: Առաջին շարքը ընդգրկում է Ծննդոց գրքի Ա—Գ գլուխները և բաղկանում է 9 քարոզներից, արտասանված 386 թվականին Անտիոքում: Երկրորդ շարքը բաղկացած է 67 քարոզներից, որպես ամբողջական մեկնություն Ծննդոց գրքի Դ—ԻԸ գլուխների վրա: Սույն քարոզների շարքն արտասանվել է դարձյալ Անտիոքում 388 թվականին: ք. Քարոզներ սաղմոսների վրա¹⁰:

Ոսկերեքանի քարոզչական-մեկնողական վաստակի գեղեցկագույն էջերն են հանդիսանում 387—397 թվականներին Անտիոքում սաղմոսների ընտրովի բնաբանների վրա խոսած նրա 58 քարոզները, որոնք ավելի «բացատրություններ» կամ մեկնություններ են սաղմոսների մասին, քան քարոզներ¹¹:

Սույն քարոզ-մեկնություններում Ոսկերեքանը խոսում է ընդհանրապես իր «սիրելի թեմաների»՝ առաքինության և մոլության (Սաղմ. Ծ, ԾԽԲ, ԾԽԶ), ճշմարիտ աղոթքի կարևորության (Սաղմ. Է 1, ԾԽԱ), եկեղեցիներում սաղմոսներգության կարգի (Սաղմ. ԽԱ, ԾԼԴ, ԾԾ), ս. Պետրոսի Հոռմում բնակության (Սաղմ. ԽԸ), դեպի սուրբ երկիր՝ Երուսաղեմ կատարված ուխտագնացության (Սաղմ. ԾԹ), քահանայական պաշտոնի վեհության (Սաղմ. ԾԺԳ, ԾԺԶ), կոտորյան (Սաղմ. ԽԴ, ԾԺԴ) և արժանավորապես ս. Հաղորդություն ստանալու մասին (Սաղմ. ԾԼԳ):

⁹ Աստվածաշունչ մատեն, 1895, Կ. Պոլիս, Կրքնդոց, էջ 1—50:

¹⁰ Աստվածաշունչ մատեն, նույնը, էջ 557—654:

¹¹ Quasten, նույնը, էջ 435:

Ոսկերեքանի սույն բնույթի քարոզներում կան նաև հակաճառություններ արիստական, մանիքեական և Պողոս Սամոսատցու մոլությունների դեմ (Սաղմ. ԽԶ, ԾԹ, ԾԽԸ)¹²:

Ոսկերեքանը սաղմոսների մեկնության մեջ ընդհանրապես օգտագործում է սաղմոսների Յոթանասնից հունարեն քարոզմանությունը, ինչպես նաև այլ թարգմանություններ: Այնպես որ նա կողք-կողքի օգտագործել է սաղմոսների չորս թարգմանություններ, նույնիսկ «եբրայերեն ու ասորերեն» բնագրերը¹³:

գ. Քարոզներ Եսայիի գրքի վրա¹⁴:

Ոսկերեքանը Եսայի մարգարեի գրքի Ը-րդ գլխի մասին գրել է 6 քարոզ-ճառեր, որոնց մի մասը նա արտասանել է Անտիոքում, իսկ մյուս մասը՝ Կ. Պոլսում: Ոսկերեքանի «Եսայիի վրա գրած ամբողջական մեկնությունը ավելի ընդարձակ է հայերեն թարգմանության մեջ և համարվում է հանճարեղ գործ»¹⁵: Ոսկերեքանը գրել է նաև 5 քարոզներ Սամվել մարգարեի մոր՝ Աննայի (Ա Թագ. Ա—Բ 21) և 3 քարոզ՝ Դավթի ու Սալոմոնի վրա (Ա Թագ. ԺԶ 21):

Հասել են մեզ նաև հատվածներ Ոսկերեքանի Երեմիայի, Դանիելի, Առակաց և Հորի գրքերի մեկնություններից¹⁶:

ՄԵԿՆՈՒԹՅՈՒՆ-ՔԱՐՈԶՆԵՐ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ ԳՐԲԵՐԻ ՎՐԱ

Ոսկերեքանը քարոզակերպ հանճարեղ մեկնություններ է գրել չորս Ավետարանների վրա: Մեզ հասել են հատվածներ միայն Մատթեոսի և Հովհաննեսի Ավետարանների մեկնություններից:

ա. Մեկնություն Մատթեոսի Ավետարանի վրա¹⁷:

Ոսկերեքանը 90 ճառեր-քարոզներ է գրել Մատթեոսի Ավետարանի վրա, որոնք համարվում են հնագույն և ամբողջական մեկնություններն առաջին Ավետարանի մասին, հայրաբանական գրականության շրջանից:

Սույն ճառերն արտասանվել են 390-ին Անտիոքում: Ոսկերեքանը հարձակվում է նաև Մանիքեական աղանդավորների վրա բազում ստիթներով և մերժում նրանց այն

¹² Մանիքեության աղանդի մասին տես Երվանդ վրդ. Տեր-Մինասյանց, Ընդհանուր եկեղեցական պատմություն, ս. Էջմիածին, 1908, էջ 186—87, 190, 243, 301—303: Պողոս Սամոսատցի, տես նույնը, էջ 160—161, 174, 245, 260:

¹³ Quasten, նույնը, էջ 435:

¹⁴ Աստվածաշունչ, նույնը, էջ 704—767:

¹⁵ Quasten, նույնը, էջ 431:

¹⁶ Նույնը, էջ 436:

¹⁷ Նոր Ատակարան, Մալք Աթոռ, 1975, էջ 3—91:

սխալ կարծիքը, թե Հին Կտակարանը խորապես տարբերվում է Նոր Կտակարանից, ինչպես նաև Հին Ուխտի Աստվածը, որ խստության, վրեժխնդրության և արդարության Աստվածն է, տարբերվում է Նոր Ուխտի Աստծուց, որ է սիրո Աստվածը: Ոսկեքերանը ցույց է տալիս, որ Հին և Նոր Կտակարանների Աստվածը նույն օրենսդիրն է, միայն այն տարբերությամբ, որ Հին Ուխտը նախապատրաստությունն էր Նորի, սովորը նրա: Հիտուսի պատվերները լրացնում են միայն հրեաներին շնորհված Մովսիսական օրենքը:

Ոսկեքերանն Ավետարանները համարում է Աստվածային Թագավորի նամակները և բացատրում նրանց բովանդակության մեջ գոյություն ունեցող և արտաքինապես թվացող անհամաձայնությունները որպես ապացույց Ավետարանների հեղինակների ինքնուրույնության և Ավետարանների միմյանցից ունեցած անկախության:

Ոսկեքերանի վերոհիշյալ ճառերը միաժամանակ ուղղված են արիոսական մոլորությունների հերքմանն ու ջախջախմանը և Որդու հավասարությանը Հոր Աստուծո հետ, նույնիսկ այն դեպքում, երբ Որդին Ավետարաններում խոսում է իր մասին մարդկային ձևով, ակնարկելով իր մարդկային բնությունը: Քրիստոսի ավետարանական առակների ոսկեքերանյան մեկնաբանությունը համաձայն է, և հեղինակի բարոյական ու խստակրոն խրատները ցույց են տալիս նրա ժամանակի սովորություններն ու կենցաղը:

Սույն մեկնություն-քարոզներում Ոսկեքերանը թատրոնների դեմ հաճախ ասում է դատապարտության խիստ խոսք:

69 և 70 ճառերը նվիրվել են վանականության գովքին: Ոսկեքերանը նկարագրում է վանականների կյանքի ձևը, նրանց զգեստները և երգեցողությունը՝ հակադրելով այն քեմի թատերական երգերին: Նա քաջալերում է վանականների տարած հաղթանակը մոլորությունների դեմ ու նրանց նվիրումը գնահատում որպես տիպար ու օրինակելի բոլորի համար: Հանձնարարում է նրանց սիրել ողորմածությունը և աղքատները համարել Քրիստոսի և քրիստոնյայի եղբայրներ:

Մատթեոսի Ավետարանի մեկնության հայերեն թարգմանությունը կատարվել է Ե դարի սկզբներին: Այս մասին կիսովի ստորև ոսկեքերանյան գործերի հայերեն թարգմանության և 1826 թվականի 53 հատվածների տպագրության առիթով:

Մատթեոսի ոսկեքերանյան մեկնության հատվածներ թարգմանվել են ասորերենի (Ե դար), արաբերենի (Ժ դար), վրացերենի (ԺԱ դար): «Սույն թարգմանություններին ոչ մեկը մինչև այժմ չի հրատարակվել»¹⁸, բացի հայերեն թարգմանության հրատարակությունից:

բ. Մեկնություն-ճառ Հովհաննոս Ավետարանի վրա¹⁹:

391 թվականին Ոսկեքերանը Հովհաննոս Ավետարանի մասին արտասանել է 88 ճառեր, յուրաքանչյուրը 10—15 րոպե տևողությամբ: Սույն ճառերը արտասանվել են առավոտյան ժամերգության ընթացքում և կրում են ավելի հակաճառական բնույթ և ուղղված են արիոսականների դեմ, որոնք, Հովհաննոս Ավետարանի քրիստոսաբանական հատվածները և հատկապես Ա. գլուխը²⁰ սխալ մեկնելով, քարոզում էին, թե Որդին «ի լեռներն է ձոր» չէ: Ոսկեքերանն այդ ճառերում զարգացնում է մանավանդ Քրիստոսի մարդկությանը «ունայնացուց գանձն» (Փիլյ. Բ 7) առաքելական բանաձևի ուղղափառ հասկացողությունը: «Հիտուս Քրիստոս, որը Աստուծո կերպարանքով էր, բայց Աստծուն հավասար լինելը հափշտակություն չհամարեց, այլ իր անձը ունայնացրեց, ծառայի կերպարանք առնելով»: Ոսկեքերանն այդ ճառերում ապացուցում է նաև, որ հերետիկոսներն իրավունք չունեն չարափոխելու Հովհաննոս Ավետարանի բնագրերը ի պաշտպանություն իրենց մոլոր ուսմունքին, որովհետև ավետարանական այդ բնագրերը կատարելապես համաձայն են եկեղեցու դավանած ճշմարիտ վարդապետությանը:

Հովհաննոս Ավետարանի վրա խոսած ոսկեքերանյան ճառերն ունեն մասնավոր քրիստոսաբանական նկարագիր և տարբերվում են իրենց ձևով, բովանդակությամբ և կազմությամբ հեղինակի մյուս ա. Գրական գործերից:

գ. Գործք Առաքելոց գրքի վրա գրված ճառերը²¹:

Ոսկեքերանը 55 ճառ-մեկնություններ է գրել Գործք Առաքելոց-ի վրա: Սույն ճառերը, հեղինակի իսկ վկայությամբ, գրվել են Կ. Պոլսում 400 թվականին, շարունակական հոգեկան տագնապների, եկեղեցական-քաղաքական հուզումների մեջ: Հակառակ տագնապալի, անհանդարտ այս հոգեվիճակին, սույն ճառերը ևս աչքի են ընկնում ոսկեքերանյան հուսակ, իմաստալից և հոգեչեն մեկնությամբ:

Ոսկեքերանը դառնությամբ նշում է, որ

¹⁸ Quasten, նույնը, էջ 488:

¹⁹ Նոր Կտակարան, նույնը, էջ 248—316:

²⁰ Նոր Կտակարան, նույնը, էջ 248—251, «Եւ Բանն մարմին եղև»:

²¹ Նույնը, էջ 317—400:

շատ-շատերը ոչինչ չգիտեն այդ սքանչելի գրքի բովանդակության և նրա հեղինակի մասին, ուստի ինքը մախաձեռնել է Գործը Առաքելոց-ի մեկնության, որպեսզի այդ գանձը անթեղված չմնա մարդկանց աչքերից: Արդարև այդ գիրքը նվազ օգուտ չի բերում մեզ, քան Ավետարանները, որովհետև այն լեցուն է քրիստոնեական իմաստությամբ և հատակ վարդապետությամբ, ճանաչման ինչ վերաբերվում է ս. Հոգուն: Հետևաբար պետք չէ թեթևությամբ անցնել այս գրքի կողքով, այլ այն ուսումնասիրել հանգամանորեն²²:

Կրոնական, քարոշական, դաստիարակչական հարցերում Ոսկերեքանը Գործք-ի մեկնության մեջ քննության է առնում մասնավորաբար մկրտության խորհրդի ուղ կատարումը, դաստապարտում այդ պրակտիկան, խոսում հրաշքների բնության և նարատակների մասին, հակադրելով դրանք մոգականությանը և կախարդությանը: Շեշտում է աղոթքի կարևորությունը, ս. Գրոց ուսումնասիրությունը, դաստապարտում սուտ երդումները:

դ. Մեկնողական ճառեր Պողոս առաքյալի թղթերի վրա:

Ոսկերեքանի մեկնողական-քարոզչական վաստակի մեծագույն մասը նվիրվել է Հեթանոսաց Առաքյալի՝ ս. Պողոսի կյանքին, գործունեությանը, հմայիչ անձնավորությանը և նրա թղթերի մեկնությանը, ուր պայծառորեն երևում են Ոսկերեքանի քննադատության հզոր ուժը, նրա մտածողության համապարփակ խորությունը, լեզվի և ոճի անկրկնելի գեղեցկությունը: Ոսկերեքանը «Պողոսի մեջ տեսնում է կատարյալ տիպարը հոգիների հովվի, մի ազնվական անձնավորություն, որը անվախ է, անանձնական, իրեն նման հանդուգն, բուն քննադատությամբ»²³:

Թուղթ առ Հռովմեացիս²⁴:

Ոսկերեքանն Անտիոքում 381—397 թվականներին 32 ճառ—մեկնություններ է գրել Պողոսի առ Հռովմեացիս թղթի վրա, որը «նույն թղթի վրա գրված հայրաբանական մեկնությունների ամենալիզանալոր և հեղինակի ամենագեղեցիկ գործն է համարվում»²⁵:

Հավանական է թվում, ըստ մասնագետների վկայության, որ Ոսկերեքանը սույն ճառ-մեկնության մեծ մասը գրել է, երբ ինքը դեռ սարկավազ էր: Սույն մեկնության մեջ Ոսկերեքանը թեև շոշափում է դավա-

նաբանական-եկեղեցական քաղում հարցեր, բայց հանգամանորեն չի զբաղվում դրանց բազմակողմանի և խոր ուսումնասիրությամբ: Հեղինակը հետաքրքրվում է ավելի քարոշական, վստահական-ճգնափորական կյանքի հարցերով: Ոսկերեքանը սույն աշխատության մեջ մեծ հիացող է ս. Պողոսի, նրա առաքելական գործունեության և քարոզության վրա: «Ամբողջ մեկնությունը սկսվում է ավարտվում է Հեթանոսաց մեծ վարդապետ-ուսուցչի հանդեպ խանդավառության և հիացմունքի պոթովումով: Հայրաբանական ողջ գրականության մեջ չի կարելի գտնել մի այլ գրվածք, որը ս. Պողոսին ներկայացնի այնպիսի գործվանքով ու հափշտակությամբ, ինչպիսին անում է Ոսկերեքանը Հռովմեացվոց թղթի վրա գրած իր ճառերով»²⁶:

23-րդ ճառը համարվում է «քրիստոնեական քաղաքական մտածողության ամենակոտ և փայլուն գրվածք»: Սույն ճառում Ոսկերեքանը հատկորեն տարբերություն է դնում ա՛յն իշխանության, ա՛յն ուժի միջև, որ աստվածային է, և ա՛յն պաշտոնի միջև (աշխարհիկ իշխանություն), որ մարդկային ծագում ունի: «Ոսկերեքանն առաջին աստվածաբան գրողն է, որը բացատրում է քաղաքական իշխանության ծագումը, որպես մի դաշինք մարդկանց միջև»²⁷, սույն տարբերելով աստվածային իշխանությունից: Ի՞նչ է քաղաքական իշխանության էությունը: Այդ իշխանությունը որտեղի՞ց է ստանում իր ուժն ու հեղինակությունը: Ոսկերեքանը մեկնաբանում է այս հարցի ստիժով Հռոմեացվոց թղթի ԺԳ գլխի 1—7 համարները:

«Ամեն մարդ, որ իշխանության տակ է, թող հնազանդության մեջ մնա, քանզի իշխանությունը այլ տեղից չէ, եթե ոչ՝ Աստծուց, և եղածները Աստծուց են կարգված: Հետևաբար, ով հակառակում է իշխանությանը, Աստծուն հրամանին է հակառակում... իշխանավորները վախենալի չեն քաղի գործերի համար, այլ՝ չար գործերի: Ուզո՞ւմ ես չվախենալ իշխանությունից, քարին գործիր և նրանից զուլասանք կատանաս, որովհետև նա Աստծուն պաշտոնյա է քեզ՝ քարի գործերի համար, իսկ եթե չար գործես, վախեցիր, քանի որ սուսերը մեջքին իզուր տեղ չէ կախված: Աստծուն սպասավոր է նա, վրեժխնդիր՝ քարկության համար, նրա դեմ, որ չարն է գործում. դրա համար պետք է հնազանդվել... ոչ միայն քարկության համար, այլ նաև՝ խղճմտանքի պատճառով» (Հռոմ. ԺԳ 1—6):

²² Quasten, էջ 440:

²³ Նույնը, էջ 441:

²⁴ Նոր Կտակարան, նույնը, էջ 409—446:

²⁵ Quasten, էջ 442:

²⁶ Նույնը, էջ 443:

²⁷ Նույնը, էջ 444:

Հոռմեացվոց թղթի վրա գրված ճառ-մեկնություններն այնքան ընդարձակ են, որ դրանք երկու ժամվա ընթացքում հազիվ են արտասանվել կամ ընթերցվել:

Թուղթ առ Կորնթացիս Ա. և Բ²⁸:

Ոսկերեքանը նախ Անտիոքում և ապա Կ. Պոլսում 44 ճառ է արտասանել Ա. Կորնթացվոց և ապա 30 ճառ՝ Բ. Կորնթացվոց թղթերի վրա: Ա. Կորնթացվոց թղթում (Բ 6—10) Ոսկերեքանը մանրամասն խոսում է Ավետարանի պաշտոնյաների դերի մասին: Արիոսականներ և այլ տիպի հերետիկոսներ մերժում էին քրիստոնեական կրոնի խորհուրդների կատարումը, մանավանդ մկրտության խորհրդի կատարումը (Ա. Կորնթ. ԺԵ 29—30): Մկրտության խորհրդի մասին Ոսկերեքանի խորհրդածություններն ուղղված էին հերետիկոսների դեմ, որոնք ժխտում էին նաև Ջատիկի նախատեսված մկրտության պահին նոր մկրտվողների արտասանած մկրտության ուղղափառ հանգանակը, ուր բանաձևված էին մեղքերի թողության, մեղքների հարության և հավիտենական կյանքի արժանանալու քրիստոնեական հավատքի սկզբունքները²⁸:

Մկրտության խորհրդի մասին Ոսկերեքանի արտասանած ճառը «շատ կարևոր է մկրտության ծիսակատարության պատմության համար»²⁹:

Թուղթ առ Գաղատացիս³¹:

Ոսկերեքանը բանավոր կերպով համար առ համար մեկնել է նաև Գաղատացիներին ուղղված Պողոսի թուղթը, երբ դեռ Անտիոքում էր գտնվում:

Թուղթ առ Եփեսացիս³²:

Ոսկերեքանի սույն մեկնությունը բաղկանում է 24 ճառերից, որոնք արտասանված են Անտիոքում, նրա այնտեղ կեցության վերջին օրերին: Սույն ճառերում Ոսկերեքանը ընդհանրապես խոսում է վանականության և, ի մասնավորի, Անտիոքի շրջակայքում վանական-ճգնավորական հաստատությունների մասին, հաստատություններ, որոնք վճռական դեր են խաղացել նրա կյանքում, որպես վանական-ճգնավորի:

20-րդ ճառը «շատ կարևոր է ամուսնության մասին» Ոսկերեքանի ուսմունքի տեսակետից: «Այն կարդացվում է ինչպես բարոյական մի օրենսգիրք տղամարդու և կնոջ» ընտանեկան հարաբերությունների մասին և պայծառ ապացույց է Ոսկերեքանի

նի «իդեալական մտահղացման քրիստոնեական ամուսնության մասին»³³:

Ոսկերեքանն իր ճառը կառուցել է Պողոս առաքյալի եփեսացիներին ուղղած թղթի հետևյալ արտահայտությունների վրա ընտանեկան հարաբերությունների հարցում. «Ինչպես եկեղեցին հնազանդվում է Քրիստոսին, նույնպես և կանայք թող հնազանդվեն իրենց մարդկանց ամեն ինչում... որովհետև մարդն է գլուխը կնոջ, ինչպես որ Քրիստոսն է գլուխը եկեղեցուն և ինքն է փրկիչը այդ մարմնի» (Եփես. Ե 21—33):

Թուղթ առ Փիլիպեցիս³⁴:

Ոսկերեքանը Կ. Պոլսում 15 ճառ է գրել փիլիպեցիներին ուղղյալ իր թղթի վրա, երբ ինքն արդեն եպիսկոպոս էր: Սույն ճառերում նա հանգամանորեն և հեղինակությամբ խոսում է եպիսկոպոսի պատասխանատվությունների, ինչպես նաև «տկարամիտ Արկադիոս կայսրի մասին», որը շատ տխուր դեր է խաղացել Ոսկերեքանի պատրիարքության շրջանում նրա դեմ արքունիքի կատարած անարդար հակառակությունների մեջ՝ խաղալիք դառնալով իր «չար և անըզգամ կնոջ՝ Եվդոքիա կայսրուհու ձեռքում»:

7-րդ ճառը, որը մեկնությունն է Փիլիպեցվոց թղթի Բ 5—11 համարների, պատմական և կարևոր շատագույություն է ի պաշտպանություն Մարդեղության խորհրդի, ընդդեմ «հին և նոր» հերետիկոսների, այդ թվում մարկիոնականների³⁵, Պողոս Սամուսացու և արիոսականների: Ոսկերեքանն իր քրիստոսաբանական շատագույության մեջ շեշտում է Քրիստոսի «կատարյալ» աստվածությունն ու «կատարյալ» մարդկությունը, հենվելով Պողոս առաքյալի հետևյալ արտահայտության վրա. «Քրիստոս Հիսուս, որը Աստուծո կերպարանքով էր, բայց Աստծուն հավասար լինելը հափշտակությունը՝ չհամարեց, այլ իր անձը ունայնացրեց՝ ծառայի կերպարանք առնելով, մարդկանց նման լինելով և կերպարանքով որպես մարդ ճանաչվելով՝ խոնարհեցրեց ինքն իրեն՝ հնազանդ լինելով մինչև մահ և մահվան՝ խաչի վրա» (Փիլ. Բ 6—11):

Այս մասին իր 7-րդ ճառում Ոսկերեքանը շեշտում է. «2փոթեմք ուրեմն, կամ չբաժանեմք Բնությունները (Քրիստոսի անձի մեջ աստվածային և մարդկային Բնությունները): Կա մեկ Աստված, կա մեկ Քրիստոս, Աստուծո Որդին: Երբ ես ասում եմ մեկ, շեշտում եմ Միություն և ոչ թե 2փո-

²⁸ Նոր Կտակարան, նույնը, էջ 447—505:

²⁹ Նույնը, Ա. Կորնթ. Բ 6—10, էջ 476:

³⁰ Quasten, նույնը, էջ 445:

³¹ Նոր Կտակարան, նույնը, էջ 506—518:

³² Նույնը, էջ 519—580:

³³ Quasten, նույնը, էջ 447:

³⁴ Նոր Կտակարան, նույնը, էջ 581—589:

³⁵ Երվանդ վրդ. Տեր-Մինասյանց, նույնը, էջ 78—81, 109, 112, 187, 215:

թություն: Մեկ Բնությունը չի կարող այլաներովել մի ուրիշ Բնության, այլ միացած է նրա հետ»³⁶:

Թողթ առ Կողոսացիս³⁷:

Կ. Պոլսում, իր պատրիարքության առաջին շրջանում, հավանաբար 399 թվականին, Ոսկեբերանը 12 ճառ է ասել Կողոսացիներին ուղղած իր թղթի վրա, շեշտելով եպիսկոպոսական իշխանության վեհությունն ու հոգևոր նշանակությունը, իր եպիսկոպոսական աստիճանի օրինակով. «Որքան ժամանակ որ,—ասում է նա,—մենք ճառել ենք այս (եպիսկոպոսական) Աթոռի վրա, մենք պահում ենք վեհությունն ու հեղինակությունը այս Աթոռի, եթե նույնիսկ մենք անարժան լինենք... այնուամենայնիվ մենք Աստուծո պատգամավորներն ենք մարդկանց առաջ»:

Վերոհիշյալ 12 ճառերում Ոսկեբերանը խոսում է նաև ճշմարիտ բարեկամության, ամուսնության քրիստոնեական հասկացողության, աղոթքի և մկրտության կարևորության, Քրիստոսի փրկագործ չարչարանների և մահվան, ս. Գրքոց ուսումնասիրության, մանավանդ ստղծման համապատասխան ընթերցման, ընկերային համերաշխ հարաբերությունների մասին:

Կողոսացիներին ուղղած Պողոսի թղթի Ա. 15—18 համարները քրիստոսաբանական կարևոր նշանակություն ունեն: Քրիստոսը «Պատկերն է աներևույթ Աստուծո, անդրահիլը բոլոր արարածների, որովհետև նրանով տեղծվեց այն ամենը, ինչ որ երկրյալում է և ինչ որ՝ երկրի վրա, ինչ որ երևում է, և ինչ որ չի երևում, թե՛ զաներ, թե՛ տերություններ, թե՛ պետություններ, թե՛ իշխանություններ ու ամեն ինչ նրանով է կանգուն ամբողջական»:

Առ Թեսաղոնիկեցիս Ա. և Բ. թողթ³⁸:

Ոսկեբերանը Կ. Պոլսում Ա. Թեսաղ. թղթի վրա 11 և Բ. թղթի վրա 5 ճառ է գրել, դարձյալ եպիսկոպոսական իշխանության վեհության և այդ պաշտոնի ծանր ու բարձր պատասխանատվության մասին. «Պատասխան պետք է տամ այս բարձր պաշտոնի համար, որով ղեկավարում եմ ձեզ», ասում է նա իր ճառում խոսքը ուղղելով իր ունկրկողներին:

Առ Տիմոթեոս Ա. և Բ. թողթ, առ Տիմոս և առ Փիլիմոն³⁹:

Ոսկեբերանի մատենագրական վաստակում կարևոր տեղ են գրավում Պողոսի հովվական թղթերի վրա գրած ճառ-մեկնու-

թյունները: Այսպես, նա Ամոթոքում 28 ճառ է խոսել Ա. և Բ. Տիմոթեոսի, 6 ճառ՝ Տիմոսի, և 3 ճառ՝ Փիլիմոնի թղթերի վրա:

Եկեղեցու կազմակերպության և Տիմոթեոսի ու Տիմոսի թղթերի մասին իր գրած ճառերում Ոսկեբերանը դարձյալ խոսում է իր սիրած թեմայի՝ եպիսկոպոսական աստիճանի կարևորության և պատասխանատվության, ինչպես նաև «եպիսկոպոսի հատկությունների» մասին, ըստ Պողոս առաքյալի պատգամին. «Եպիսկոպոսը պետք է անարատ լինի, մեկ կնոջ մարդ, հեղ, խոնարհ, պարկեշտ, հյուրասեր, ուսուցանող, ո՛չ նախասող, ո՛չ բռնացող, այլ՝ հավանաբար, ո՛չ կովազան, ո՛չ փողատեր» (Ա. Տիմ. Գ. 1—6):

Ոսկեբերանն առանձին կարևորությամբ կանգ է առնում նաև քահանաների (երեց), սարկավագների «հատկությունների» վրա և շեշտում Պողոսի բառերով, որ նրանք էլ հավատացյալներին բարի օրինակ լինեն իրենց «խոսքով, վարմունքով, սիրով, հավատքով և սրբությամբ» (Ա. Տիմ. Դ. 11—12):

Բ. Տիմոթեոսի թղթի մեկնության մեջ Ոսկեբերանն ակնարկում է նաև Ամոթոքի սուր, Որոնտես գետի վրա, Դափնե քաղաքում, Ապոլլոնի տաճարի նրկիզման մասին, որով մեղադրվեցին անիրավորեն Ամոթոքի քրիստոնյաները:

Փիլիմոնի թղթի վրա Ոսկեբերանի խոսած ճառը «շատ կարևոր է ստրկության մասին քրիստոնեական մոտեցման հարցի կապակցությամբ»: Ոսկեբերանը ստրկությունը համարում է որպես հաստատված մի իրողություն և հետևանք «մեղքի», բայց մեղքում է այն ընդունել որպես «Բնության անփոփոխելի օրենք»: Նա Պողոս առաքյալի օրինակով հայտարարում է, որ եկեղեցին ստրկություն, խորություն չի դնում «ազատի և ծառայի, հրեայի և հեթանոսի, արտի և էգի միջև» (Հռոմ. Գ. 22, Ժ. 12, Գաղատ. Գ. 27—29): «Չկա խորություն հրեայի և հեթանոսի», «Խորություն չկա ո՛չ հրեայի, և ո՛չ հեթանոսի, ո՛չ ծառայի և ո՛չ ազատի, ո՛չ արտի և ո՛չ էգի, որովհետև դուք ամենքդ մեկ եք ի Քրիստոս Հիսուս»:

Եվ քաջալերում է ամեն գնով ստրկությունների ազատությունն իրենց քրիստոնյա տերերից: Ոսկեբերանը Փիլիմոնի նման ստրկներին, «ծառաներին» անվանում է Քրիստոսի եղբայրներ և պահանջում է նրանց ազատությունը որպես «սիրելի եղբայրների»:

Թողթ առ Եբրայեցիս⁴⁰:

Ոսկեբերանը Կ. Պոլսի իր պատրիարքու-

³⁶ Quasten, էջ 448:

³⁷ Նոր Կտակարան, նույնը, էջ 540—548:

³⁸ Նոր Կտակարան, նույնը, էջ 549—561:

³⁹ Նույնը, էջ 562—587:

⁴⁰ Նոր Կտակարան, նույնը, էջ 588—615:

թյան վերջին տարում, 404—405 թվականներին, 34 ճառ է խոսել Պողոսի առ Եբրայեցիս թղթի վրա: Սույն ճառերը հեղինակի մահից անմիջապես հետո հրատարակվել են Անտիոքում, Կոստանդին քահանայի գրի առած սղագրական նոթերի հիման վրա և իսկույն թարգմանվել լատիներենի:

2. ԴԱՎԱՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ՀԱԿԱՇՏԱՌԱԿԱՆ ԳՐՎԱԾՔՆԵՐ

Ոսկեբերանը դավանաբանական և հակաճառական բնույթի 12 ճառ է գրել «Յադագս անճառելի բնութեանն Աստուծոյ» թեմայի շուրջ: Այդ ճառերից 5-ը արտասանվել են Անտիոքում 386—387 թվականներին կիսարիտական Անոմոյանների և Եվոմոյանների դեմ⁴¹: Ոսկեբերանը «պաշտպանում է Աստուծո անճառելի, անընթացելի և անիմանալի Բնությունը վերոհիշյալ հերետիկոսների» բանապաշտական հակումների դեմ, որոնք ժխտում են քրիստոնեական կրոնի անդրանցությունը (transcendence) և Որդու Բնության հավասարությունը Հոր Բնությանը:

Ոսկեբերանը միաժամանակ շեշտում է Որդու հավասարությունը Հոր հետ: Նա վերոհիշյալ ճառերը խմբագրելիս լայնորեն օգտագործել է Աստվածաշունչը, Փիլոն Եբրայեցու, Բարսեղ Կեսարացու, Գրիգոր Նյուսացու դավանաբանական-հակաճառական գրվածքները:

Ոսկեբերանը սույն ճառերի մի կարևոր մասը արտասանել է Կ. Պոլսում 397-ին:

Մկրտության խորհրդի մասին քրիստոնեական հրահանգներ:

386—398 թվականներին, երբ Ոսկեբերանը Անտիոքում քարոզչական պաշտոն էր կատարում, նա միաժամանակ չմկրտվածների կրթության և հոգևոր դաստիարակության համար պատրաստել է մկրտության խորհրդի կարևորության մասին քրիստոնեական հրահանգներ: Այդ հրահանգներից մեկում Ոսկեբերանը խնդրում է Զատիկին նոր մկրտվողներին աղոթել նաև իրենց մկրտող եպիսկոպոսի և քահանայի համար:

Սույն հրահանգները շատ կարևոր են նաև որպես պատմական վկայություն Դ դարի վերջերում Անտիոքի եկեղեցիներում մկրտության խորհուրդը կատարելու կարգի մասին⁴²:

Ճառ ընդդեմ հրեից:

386—387 թվականներին Ոսկեբերանը 8 հակաճառություն է արտասանել Անտիո-

քում, ընդդեմ հրեաների: Նրա ունկնդիրների մեջ եղել են քրիստոնյա հրեաներ, որոնք հաճախելիս են եղել նաև հրեից սինագոգներ: Ընդդեմ հրեից խոսած իր ճառերում Ոսկեբերանը քրիստոնյա իր հավատացյալներին զգուշացնում է հրեական տոները, մանավանդ Զատիկը, չկատարել հրեաների հետ միասին ամսի 14-ին⁴³:

Ոսկեբերանն իր վերոհիշյալ Հակաճառության մեջ ցույց է տալիս միաժամանակ, որ հրեաները մերժեցին մարգարեների կողմից անխաղաղակամ Մեսիային, հետևաբար արդարորեն և ընդմիջ ապոմովեցին Քրիստոսի հանդեպ իրենց բռնած դատապարտելի վերաբերմունքի համար: Սույն ճառերը միաժամանակ «ցույց են տալիս, որ այդ շրջանում հրեաներն Անտիոքում դեռևս ընկերային-հասարակական և նույնիսկ կրոնական մեծ ուժ էին ներկայացնում»⁴⁴:

Գ. հարոյախոսական բնույթի ճառեր:

Ոսկեբերանի մատենագրական ողջ վաստակի հիմնական նպատակն է եղել հավատացյալների հոգևոր, բարոյական դաստիարակությունն ու առաքինի, աստվածահաճո կենցաղավարության ջատագովությունը, մոլությունների անխնա դատապարտությունն ու աղաքինության մեծարումն ու հոչակումը:

Այս իմաստով կարևոր նշանակություն ունեն Ոսկեբերանի հունվարի 1-ին Անտիոքում կատարված ամանորական, ավելորդ դասաշտական հանդիսությունների առթիվ արտասանած ճառը, ինչպես նաև 399 թվականի հուլիսի 3-ին Կ. Պոլսում արտասանած ճառը՝ ընդդեմ կրկեսային խաղերի և թատրոնի, երբ մայրաքաղաքի եկեղեցիների կեսը թափուր էին հավատացյալներից, որովհետև ժողովրդի մեծ մասը գնացել էր ներկա լինելու կրկեսի խաղերին:

Ոսկեբերանը խստորեն դատապարտում է նաև Ավագ ուրբաթ օրը մայրաքաղաքում կատարված կառային մրցումները և Ավագ շաբաթ օրը տեղի ունեցած թատերային ներկայացումները:

Ըստ Ոսկեբերանի թատրոնը «Սատանայի ժողով է»⁴⁵, որից հեռու պետք է մնա հավատացյալը:

Թե՛ Անտիոքում և թե՛ Կ. Պոլսում Ոսկեբերանն իր ճառերում իր ուշադրությունը կենտրոնացրել է ժամանակի ամենասուր

⁴¹ Երվանդ վրդ. Տեր-Մինասյանց, նույնը, էջ 268, 268, 272:

⁴² Quasten, նույնը, էջ 452:

⁴³ Այս մասին տես «Հայոց եկեղեցական իրավունք», աշխատասիրության Ե. վ. Մելիք-Թանգյանի, գիրք Ա, Եռիշ, 1908, էջ 88—40: Զգուշ եպիսկոպոս Տեր-Հակոբյան, Զատիկի հարցը, Բեյրութ, 1971:

⁴⁴ Quasten, նույնը, էջ 458:

⁴⁵ Նույնը:

բնկերային շարքի վրա, որ է հարստության և ծայրահեղ աղքատության հակասությունը: Հետաքրքիր է արձանագրել, որ Ոսկերեքանը Կ. Պոլսում իր պատրիարքության օրով հաշվում է շուրջ 50.000 աղքատներ, քաղաքի 100.000 քրիստոնյա բնակչության վրա:

Նա խստորեն և հետևողականությամբ դատապարտում է հարուստների անխղճությունն ու անտարբերությունը և գովաբանում ու քարձարացնում ողորմածասիրության քրիստոնեական առաքինությունը, «ևս է տալիս, քան զառնուլն» առաքելական բուկղարունքով: Այս պատճառով Ոսկերեքանը կոչվել է նաև «Սուրբ Հովհաննես Ողորմած»⁴⁰:

Մեծ տոների առթիվ խոսված քարոզներ:

Ոսկերեքանը մի շարք քարոզներ է խոսել քրիստոնեական մեծ տաղավարների և տոների առթիվ, ինչպիսիք են Քրիստոսի Ծննդյան և Աստվածահայտնության տոնը, Ավագ շաբաթվա քարոզների շարքը, այդ թվում վերջին բնորոշի, Քրիստոսի մատնության, խաչելության, թաղման, ս. Հարության, Համբարձման, Հոգեգալստյան առթիվ խոսած քարոզները:

Ներքողյաններ:

Ոսկերեքանի մատենագրական վաստակում կարևոր տեղ են գրավում Հին Կտակարանի մեծ սրբերի, այդ թվում Հոթի, Եղիազար քահանայի, Մակարայեցիների, ինչպես նաև մարտիրոսների, Անտիոքի եկեղեցու նշանավոր հայրապետների՝ Իգնատիոսի, Բաբելասի, Եվստաթեոսի, Մելետիոսի մասին գրած ներքողյան ճառերը: Ներքողյան սույն ճառերի մեջ առանձնահատուկ կարևոր նշանակություն են ունեցել մեծ հիացումով գրված ոսկերեքանյան 7 ճառերը՝ նվիրված ս. Պողոս առաքյալի կյանքին և գործունեությանը: Այդ ճառերում Հեթանոսաց մեծ Առաքյալը նկարագրվել է որպես «քրիստոնեական կատարելության տիպար, բոլոր առաքինությունների համադրումը, Հին Կտակարանի մեծագույն դեմքերից՝ Աբելից սկսած մինչև Հովհաննես Մկրտիչ»⁴¹:

Հավուր պատշաճի ճառեր:

Այս կարգի 21 ճառերի մեջ նշանավոր է Ոսկերեքանի 386 թվականին Անտիոքում իր լաֆանայական ձեռնադրության առթիվ արտասանած առաջին ճառը, որը սրանչևի

գոնաբանական ու երախտագիտական մի խոսք է Աստծուն ողջված իրեն վստահված առաքելական քարոզչական վսեմ կոչման համար: Ոսկերեքանը դիմում է նաև ժողովրդին աղոթելու իրեն համար, որ ինքը հանդիսանա օրինակելի ու տիպար բանաճա Ավետարանի քարոզության անդաստանում:

Հավուր պատշաճի արտասանված ոսկերեքանյան ճառերի մեջ որպես ճարտասանական արվեստի ամենաբնորոշ հուշարձան է հանդիսանում նրա՝ Անտիոքի ժողովրդին խոսած «Յաղագս Արձանաց» ճառը:

387 թվականին Անտիոքում ժողովուրդը խորապես հուզված հարկային նոր ճնշումից, գետին է տալալում իր արդար զայրույթի մեջ Թեոդոս (մեծ) կայսրի և կայսերական բնտանիքի արձանները: Կայսրը կատաղում է ժողովրդի կողմից իրեն հասցրված այդ վիրավորանքից և սպառնում է քանդել, այրել ողջ քաղաքը:

Անտիոքի ծերունագարդ Յիսակիանոս հայրապետը շտապում է Կ. Պոլիս՝ խնդրելու համար կայսերական ներողամտությունը: Եվ մինչ ժողովուրդը տարուրերվում էր վախի և հույսի մեջ, Ոսկերեքանն արտասանում է «Յաղագս Արձանաց» իր նշանավոր ճառը, որը կենդանի վկայությունն է այդ օրերում Անտիոքում տիրող ժողովրդական հուզումների: Ոսկերեքանն իր ամբողջ ազդեցությունն ի գործ է դնում խաղաղեցնելու ժողովրդական հուզումները և սաստում միաժամանակ հանրությանը, որը խուժել էր եկեղեցիները և մեծ վնասներ հասցրել, անկարգություններ, որոնք Աստծու բարկությունն են թափելու նույնիսկ ժողովրդի վրա, եթե շարունակվեն:

Կ. Պոլսում Յիսակիանոս եպիսկոպոսի միջնորդությունն ու բարեխոսությունը կայսրի առաջ բնդումնում են: Կայսրը ներում է շնորհում ապատամբած ժողովրդին: Ոսկերեքանն այս առթիվ Զատնի տոնի կիրակի օրը հանդես է գալիս կայսրին ողջալսելու և երախտագիտության մեծ ճառով, որի մեջ նա ներկայացնում է «որպես նշմարիտ առաջնորդ և հալո իր ժողովրդին տալանալալի այդ ճանր օրերին: Ոսկերեքանի պատառախանտության գգացումը նիսանալի է, որն արտահայտում է նրա խորունկ համակրանքն ու խանդավառ, կրքոտ անկեղծությունը» ժողովրդի հանդեպ:

(Ծառունակելի)

⁴⁰ Նույնը և Ա Կորնթ. ԺԶ 1—4:

⁴¹ Quasten, *Յույն*, էջ 456: